

laştırma” bölümündeki açıklama ve yol gösterme, öğretmenlere ve öğrencilere, bu zor konuda bir önderlik yapacaktır, kanısındayız.

Öğretmen yetiştiren okullarımızda okutulan “Türkçe Özel Öğretim” dersinde, yepyeni bir kaynak olacak bu kitabı, üniversitelerimizde Türk dili ve edebiyatı bölümlerine de salık verir, Beşir Göğüş’ü candan kutlarız.

İbrahim Zeki BURDURLU

İKİ TERİM SÖZLÜĞÜ ÜZERİNE

Geçtiğimiz aylarda Kurumumuzun iki bilimsel alandaki çalışmaları ilk ürünlerini vermiştir. Hekimlik Terimlerini Türkçeleştirme Yarkurulumun yıllarca süren çalışmaları sonucu *Hekimlik Terimleri Kılavuzu*’nun I. bölümü ortaya çıkarılmıştır. Kısa bir süre sonra da Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu’nun *Fiziksel Kimya Terimleri Sözlüğü* çıkmıştır. Her ikisi de kutlanacak gelişmelerdir.

Kılavuzun önsözünde, önerilerin eleştiriyeye açık olduğunun belirtilmesi saygıdeğer bir alçakgönüllülük örneğidir. Konunun güncelleştirilmesine katkıda bulunacağı düşüncesiyle kimi önerilere ilişkin görüşlerimi bildirmeyi uygun görüyorum. İlk elde dirgerlikte (hekimlik) 140, kamıkta (kimya) 9 eleştirim ve görüşüm vardı. Ancak yer darlığı nedeniyle burada dirgerlikten 6, kamıktan 1 kavramı ele alabildim. İleride olanaklar ölçüsünde bunları da bu dergide ya da başka yerlerde kamuoyuna sunmaya çalışacağım.

Allerji: Yapılan öneri *duyarca*’dır. Prof. Dr. S. Payzın’ın *Bağışıklık Bilimi* adlı yapıtında allerji anlamına *yadurca* kullanılmıştır. Allerji Latince *yad* anlamına gelen *allos* ve *iş* anlamına gelen *ergon* sözcüklerinden oluşmuştur. Ayrıca allerji hangi anlamda kullanılırsa kullanılsın *yad* bir öğeye ya da kimseye gösterilen bir tepkiyi tanımlar. Oysa *duyarca* bu anlamı vermekten uzaktır. Buna göre allerjiye *yadurca* denmesinden yanayım. Yine çok güzel bir buluş olan *duyarca* sözcüğü de anlamı kaydırılarak yine bir tür aşırı duygun-

luk tepkimesi olan *idiyosenkrazi*’nin karşılığı olarak öne sürülebilir.

Anatomi: Önerilen karşılık *yapıbilim*’dir. Anatomi Latince *teşrih* uzişi (sanatı) anlamına gelmektedir. Osmanlıcası da *teşrih*’tir. Teşrihin Türkçesini İşçil-Elöve, *dilgi* olarak vermişlerdir. Dilmekten gelmektedir. Geçen yıl bu kılavuzun çalışmalarını gözden geçirirken bir bilim dalı olarak anatomiye *dilgibilim* dendiğini görmüş ve pek beğenmiştim. Hiçbir dilde bu kavram yapıbilim anlamına gelen bir terimle karşılanmamıştır. Bu özünden yanlış olduğu gibi ölçmenlikle (mühendislik) ilgili bir terimmiş izlenimini uyandırmaktadır. Ayrıca başta *Türkçe Sözlük* olmak üzere birçok sözlüklere de biçimbilimin eşanlamlısı olarak girmişti.

Bakteri: Karşılık olarak kılavuzda *çomakcan* verilmiştir. Oysa İşçil-Elöve, aynı kavrama karşılık olarak daha kısa ve kullanışlı *çöpük* sözcüğünü önermişlerdir. Daha uygun olduğu kanısındayım.

Basil: Yapılan öneri *çomaksı minican*’dır. İşçil-Elöve, gerek Anadolu’da gerek Rumeli’nde sacun (halk) arasında basile *dirikil* dendiğini yazmaktadır. Bence de bu uygundur.

Kılavuzda Latince *“itis”* sentaksıyla biten ve bir yerdeki yaygın bir yangıyı tanımlayan kavramların karşılıkları *yangı* sözcüğüyle verilmişlerdir. Örneğin *anjit’e damar yangısı* denmiştir. Sentakılar açısından pek varsıl bir dil olmayıp daha çok bileşik sözcüklerle kavramların karşılandığı bir dil olan Al-mancada bu kılavuzda önerildiği gibi *“itis”* sentakılarıyla biten tüm Latince kavramlar yangı anlamına gelen *entzündung* sözcüğüyle karşılanmıştır. Ancak sentakılar açısından pek varsıl bir dil olan Türkçede bu yola başvurmanın gerekli olduğu inancında olmadığım gibi bunun doğru da olmadığı kanısındayım. Çünkü başta da belirttiğim üzere *“itis”* sentakısı yaygın yangılar için kullanılmaktadır. Dolayısıyla yerel yangılar için geçerli değildir. Örneğin bir deri çıbanı bir deri yangısıdır, ancak kesinlikle bir dermatit değildir. Latinceyle Türkçeyi en iyi bağdaştıran dilci olduğu söylenen Dilemre, *“itis”* sentakısını *“ce, ca”* sentakısıyla karşılamış, örneğin *enterokolit’e ince-kalın bağırsakça, menenjit’e zaraca* demiştir. Bu kılavuzda *“ce, ca”* sentakısının gelişigüzel kullanıldığı görülmektedir. Bir örgeni tanımlama-

yan, dolayısıyla yaygın bir yangısı söz konusu olmayan kavramlar için bu eleştirilemez. Ancak, örgelemleri tanımlayan terimlerde "ce, ca" sontakısının Dilemre'nin önerisinin genelleştirilmesiyle Latince'deki "itis" sontakısının karşılamaşının en usçu yol olduğu kanışındayım.

Kanser: Gösterilen karşılık *bezdokusu kötücül uru*'dur. Kanserin sözcük anlamıysa *Yengeç*'tir. *Türkçe Sözlük*'te *incitmebeni* olarak geçmektedir. *Derleme Sözlüğü*'nde Edirne'de kansere *yemece* dendiği yazılıdır. Söz konusu sayrılığı en iyi belirten karşılığın bu olduğu kanışındayım.

Doğakamık Fiziksel Kimya Terimleri Sözlüğü'nde *elektriğ'e kıvıl* denmiştir. İşçil -Elöve'nin, *Derleme Sözlüğü*'nde de geçen, önerileri *ıldırık*'tır. Elektrik sözcüğünü de anısması açısından daha uygun olduğu kanışındayım.

Süreyya ÜLKER

Yabancı Yazın

● ALMANYA'DA BİR YAYIMCILIK GİRİŞİMİNİN BEKLENEN SONU

Bertelsmann kümesi, Avrupa'nın en büyük yayınevidir. Bugünkü boyutlarına, okurları bir dernek üyesi gibi kendine bağlayarak erişmiştir. Almanya'nın ve öbür Almanca konuşulan ülkelerin her yanına dağılan temsilcileriyle üye okurlar toplamıştır. Bu üye okurları toplamak için seçilen yol ve araçların her türlü geçeri sayılmıştır. Ücuz kitap ve armağan sunuları bu yöntemlerin en belirgin özelliği olarak, bilinçsiz okurları yayınevinin sarmalına kolaylıkla çekebilmiştir. Kısa sürede üye okurların sayısı yüz binlerle sayılmaya başlamıştır.

Bertelsmann kümesinin okurlar derneğine üye olan bir kişi, verdiği imzayla üç ayda en az bir kitap satın alma yükümlülük ve bağımlılığına girmiş olur. Kendisine her üç ayda bir renkli, resimli, özetli kitaplar dizgesi biçiminde gönderilir. Derginin içinde ısmarlama

fişleri ve havale belgeleri de bulunur. Dernekten ayrılmak da, ancak her yılın son üç ayı başlayıncaya dek olanaklıdır. Bu tarihi geçiren kişinin üyeliği kendiliğinden bir yıl daha uzar.

Yayımlanan kitapların büyük bir çoğunluğu ilk baskısını başka yayınevlerinde yapmış kitaplardır. Bu yayınevlerinden belli bir ödeme karşılığında ayrıbasım hakkı sağlanır ve kitap üyeler için basılır. Böylece masraflar da düşük tutulmuş olur. Zaten dizgi, baskı, sayfa düzeni ve cilt işleri, ilk baskıyı yapan yayınevlerinin özeninden, niteliklerinden uzaktır.

İşte bu yayınevi altmışların sonunda, yetmişlerin başında oluşan toplumsal dalgalanmaları, yönelmeleri göz önüne alarak, 1972 yılında "Autoren Edition" (Yazarlar Yayını) adıyla bir girişim taslağı ortaya koydu. Böylece Bertelsmann kümesinin kurulu yayımcılık ve dağıtımcılık düzeninin sömürge ve aldatici görüntüsü bir ölçüde düzeltilmek isteniyordu. Bu yeni girişimle demokratik bir yazımsal yayımcılık görüntüsü yaratılmak isteniyordu. Yayımlanacak kitaplar bir kurul tarafından seçilecekti. Bu kurulda birer oyları olan üç yazar (Gerd Fuchs, Heinar Kipphardt, Uwe Timm), iki oylu bir yazarlar temsilcisi (Bernt Engelmann) ile üç oylu bir yayınevi temsilcisi (Gerhard Beckmann), ayrıca Bertelsmann kümesini temsil edecek iki oylu bir kişi bulunuyordu. Sonuç yazarların beş, yayımcıların beş oyu oluyordu. Bunun da adı demokratik yayımcılık girişimi. Demokratik sözcüğünün bu taslaktaki sınırları uygulamada bu yıl somut olarak ortaya çıkınca, girişim tıkandı ve sona erdi.

Öykü şu: Heinar Kipphardt, bir içki saatinde Almanya'nın tanınmış genç yazarlarından Peter O. Chotjewitz'den "Autoren Edition"da basılmak üzere yeni bir yapıtını ister. Chotjewitz, hazırlamakta olduğu bir yapıtın taslağını, yazılmış bir bölümüyle birlikte verir. Yapıt onaylanır. Onaya yayınevi temsilcisi Gerhard Beckmann'da katılır başlangıçta. "Sabah Alacasının Beyleri" adını taşıyan bu romanı bir anlaşmayla yayınevi yayımlamayı üstlenir. Anlaşma gereğince, yazara on beş bin marklık bir ön ödeme bile yapılır.

Ancak Chotjewitz romanını tamamlayıp teslim ettikten sonra, özellikle yayınevi temsilcisinden sayısız değiştirim istemi gelir. Gerhard